

15 Ιανουαρίου 2015

Είναι οι αρχές του Μοναχισμού διδασκαλίες του Κυρίου ή της ύστερης Εκκλησίας;

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Φωτο:meteoronlithopolis.gr

Η ανεπάρκεια της κριτικής του Anders Nygren

του Γεωργίου Φλωρόφσκυ

Επίτιμου καθηγητού της Ιστορίας της Ανατολικής Εκκλησίας του Πανεπιστημίου του Harvard

Πηγή: Απόσπασμα από το βιβλίο: “Οι Βυζαντινοί Ασκητικοί και Πνευματικοί Πατέρες”. (Μετάφραση Παναγιώτη Κ. Πάλλη. Εκδόσεις Πουρναρά. Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 29-35).

(Τίτλος πρωτοτύπου: The Byzantine Ascetic and Spiritual Fathers. © BUCHERVERTRIEBSANSTALT. © 1992 Για την ελληνική γλώσσα Πουρναράς Παναγιώτης Καστριτσίου 12 Θεσσαλονίκη ISBN: 960-242-031-6).

Συχνά διάφοροι Προτεστάντες, κατηγορούν τον Ορθόδοξο Μοναχισμό ως “παραστράτημα” από τις αρχές του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Όμως η διδασκαλία του Κυρίου δείχνει το αντίθετο!

ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ, ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ, ΠΡΟΣΕΥΧΗ, ΝΗΣΤΕΙΑ, ΚΑΙ ΑΓΝΟΤΗΤΑ

Στη μοναστική και ασκητική γραμματεία από τους πρώτους Χριστιανικούς χρόνους η λέξη και η ιδέα του τελείου συναντάται συχνά. Ο μοναχός αναζητά την τελειότητα, ο μοναχός θέλει να αρχίσει να νοιώθει ότι βρίσκεται στην οδό που μπορεί να τον οδηγήσει στην τελειότητα. Αλλά αυτό είναι αποτέλεσμα του μοναχισμού; Είναι οι μοναστικές και ασκητικές τάσεις στον πρώτο Χριστιανισμό που γέννησαν την ιδέα της τελείωσης, που γέννησαν την ιδέα του πνευματικού αγώνα και της πνευματικής πάλης; Είναι ο Κύριος μας, όχι οι μοναχοί, που θέτουν το στόχο της τελείωσης μέσα σ’ αυτά τα κείμενα της πρώτης Χριστιανικής σκέψης. Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (5:48) ο Κύριος μας επιτάσσει: «έσεσθε ουν ημείς τέλειοι ως ο πατήρ υμών ο ουράνιος τέλειος εστίν».

Η παραδοσιακή μοναστική και ασκητική ζωή περιλάμβανε ανάμεσα στις δραστηριότητές της την ελεημοσύνη, την προσευχή, και τη νηστεία. Αυτές οι πρακτικές επιβλήθηκαν πάνω σ’ έναν αυθεντικό Χριστιανισμό από το μοναχισμό ή είχαν ενσωματωθεί μέσα στη μοναστική και ασκητική ζωή από τον αρχικό Χριστιανισμό; Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο είναι για μια ακόμα φορά ο Κύριός μας και Λυτρωτής μας που άρχισε την ελεημοσύνη, την προσευχή, και τη νηστεία. Ο Κύριός μας θα μπορούσε πολύ εύκολα να είχε καταργήσει τέτοιες πρακτικές. Αλλά αντί να τις καταργήσει, ο Κύριός μας μάλλον τις αποκαθαίρει, δίνει σ’ αυτές τη σωστή θέση τους μέσα στην πνευματική ζωή που είναι να τις εκτελούν αλλά χωρίς επίδειξη, χωρίς υποκρισία, χωρίς να θηρεύουν τη δόξα των ανθρώπων, όταν τις κάνουν. Αυτή είναι η σωστή πνευματική προοπτική που ο Κύριος μας διδάσκει.

«Προσέχετε δε την δικαιοσύνην υμών μη ποιείν έμπροσθεν των ανθρώπων προς το θεαθήναι αυτοίς. Ει δε μήγε, μισθόν ουκ έχετε παρά τω Πατρί υμών τω εν τοις ουρανοίς» (6:1). Όταν ουν ποιής ελεημοσύνην, μη σαλπίσης έμπροσθέν σου, ώσπερ οι υποκριταί ποιούση εν ταις συναγωγαίς και εν της ρύμαις, όπως δοξασθήσῃ υπό των ανθρώπων. Αμήν λέγω υμίν, απέχουση τον μισθόν αυτών. Σου δε ποιούντος ελεημοσύνην μη γνώτω η αριστερά σου τι ποιεί η δεξιά σου, όπως ή σου η ελεημοσύνη εν τω κρύπτω. Και ο Πατήρ σου ο βλέπων εν τω κρύπτω αυτός αποδώσει σοι» (6:24). Και για την προσευχή εντέλλεται να γίνεται κατά παρόμοιο τρόπο, για να εξασφαλίζεται η πνευματική της φύση.

Σ' αυτό το κρίσιμο σημείο ο Κύριός μας συνιστά στους μαθητές του να χρησιμοποιούν την Κυριακή Προσευχή (δηλ. το «Πάτερ ημών...»), μια προσευχή που είναι τόσο απλή αλλά και τόσο βαθιά, μια προσευχή που περιλαμβάνει τη δοξολογία του ονόματος του Θεού, μια προσευχή που περιλαμβάνει την επίκληση της έλευσης της βασιλείας του Θεού, μια προσευχή που αναγνωρίζει ότι το θέλημα του Θεού αρχίζει τα πάντα και ότι χωρίς το θέλημα του Θεού ο άνθρωπος χάνεται. «...γενηθήτω το θέλημά σου». Είναι μια προσευχή ταπείνωσης γιατί δεν ζητά τίποτα πέρα από την καθημερινή τροφή. Είναι μια προσευχή της ανθρώπινης αμοιβαιότητας στη συγχώρηση, γιατί ζητά να μας συγχωρήσει ο Θεός μόνο όπως εμείς συγχωρούμε τους άλλους, και σ' αυτό απεικονίζεται μια βαθιά πραγματικότητα της πνευματικής ζωής, μιας ζωής που ενώνει τον άνθρωπο με τον Θεό μόνο όσο ο άνθρωπος ενώνεται επίσης με τα αλλά πρόσωπα, με τους ανθρώπους, με τη συγχώρηση. Και ύστερα υπάρχει η δέηση να προστατευθούμε από τον πειρασμό και, αν κάποιος πέσει σε πειρασμό, η δέηση να σωθούμε από αυτόν. Αυτή η προσευχή είναι τόσο σύντομη, τόσο απλή, και όμως τόσο βαθιά και από προσωπική και από γενική άποψη.

Είναι ο μοναχισμός μια διαστροφή του γνήσιου Χριστιανισμού επειδή οι μοναχοί απαγγέλλουν την Κυριακή Προσευχή σύμφωνα με την οδηγία και την εντολή του Κυρίου μας; Αν ο μοναχισμός χρησιμοποιούσε μια ελεύθερη, αυτοσχέδια προσευχή, τότε θα μπορούσε να κατηγορηθεί γιατί δεν είχε ακολουθήσει την εντολή του Κυρίου μας. Αλλά αυτό δεν συνέβη. Είναι ο μοναχισμός μια παρέκκλιση επειδή χρησιμοποιεί συχνά την Κυριακή Προσευχή; Ο Κύριος μας ήταν ακριβής. Τους είπε: «όταν προσεύχεσθε, προσεύχεσθε ως εξής» και τους έδωσε την Κυριακή Προσευχή. Δεν αποκλείει άλλες προσευχές, αλλά προτίμηση και προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην Κυριακή Προσευχή. Πράγματι, είναι ασφαλώς ξένος προς τον Κύριό μας κάθε περιορισμός της συχνότητας της προσευχής. Οι μάταιες επαναλήψεις, η ακριβέστερα στο ελληνικό κείμενο, η απαγόρευση μη προφέρετε κενές λέξεις όπως κάνουν οι ειδωλολάτρες, γιατί αυτοί νομίζουν ότι με την πολυλογία τους θα εισακουστούν. («Μη βαττολογήσητε ώσπερ οι εθνικοί, δοκούση

γαρ ότι εν τη πολυλογία αυτών εισακουσθήσονται» Ματθαίος 6:7) αυτό είναι κατ' ουσίαν διαφορετικό από την πρόθεση του Κυρίου μας. Και ο Κύριός μας λέγει περισσότερα πάνω σ' αυτό το θέμα, ένα θέμα που θεωρείται σπουδαίο γι' αυτόν. Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (9:15) ο Κύριός μας κάνει τον υπαινιγμό στους μαθητές του ότι όταν αυτός θα έχει φύγει από αυτούς, τότε αυτοί θα νηστεύουν («και τότε νηστεύσουσιν»). Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (17:21) ο Κύριος μας εξηγεί στους μαθητές του ότι αυτοί δεν μπορούν να εκβάλλουν το δαιμόνιο γιατί «τούτο το γένος ουκ εκπορεύεται ει μη εν προσευχή και νηστεία». Αυτός ο στίχος, είναι αλήθεια, δεν περιλαμβάνεται σε όλα τα αρχαία χειρόγραφα. Εν τούτοις, περιλαμβάνεται σε αρκετά αρχαία χειρόγραφα και, επιπλέον, περιλαμβάνεται στο κατά Μάρκον Ευαγγέλιο (9:29).

Είναι προφανές ότι ο Κύριός μας αποδίδει μια ιδιαίτερη πνευματική αποτελεσματικότητα στην προσευχή και τη νηστεία. Η αγνότητα είναι ένας μοναστικός και ασκητικός στόχος. Όχι μόνο μια εξωτερική αγαμία αλλά μια εσωτερική αγνότητα της σκέψεως. Είναι κι' αυτή επίσης κάτι που επιβλήθηκε πάνω στον γνήσιο, αρχικό Χριστιανισμό από έναν Ελληνιστικού τύπου τρόπο σκέψεως ή περιλαμβάνεται μέσα στην αρχική παρακαταθήκη του Χριστιανισμού των Αποστόλων και της Καινής Διαθήκης; Και πάλι είναι ο Κύριός μας που θεσπίζει την οδό της αγαμίας και της αγνότητας. Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (19:10-12) οι μαθητές ερωτούν τον Κύριο μας αν είναι σκόπιμο να νυμφευθούν. Και ο Κύριος τους άπαντα: «ου πάντες χωρούση τον λόγον τούτον (της αγαμίας), αλλ' ος δέδοται. Εισίν γαρ ευνούχοι οίτινες εκ κοιλίας μητρός εγεννήθησαν Ούτως, και εισίν ευνούχοι οίτινες ενουχίσθησαν υπό των ανθρώπων, και εισίν ευνούχοι οίτινες ενουχίσαν εαυτούς δια την βασιλείαν των ουρανών. Ο δυνάμενος χωρείν χωρείτω». Το μοναστικό και ασκητικό ιδεώδες ακολουθεί απλώς τη διδασκαλία του Κυρίου μας. Ο αρχικός Χριστιανισμός δεν επέβαλε ποτέ την αγαμία. Αυτή ήταν, όπως ακριβώς το είπε ο Κύριός μας, μόνο για εκείνους στους οποίους δόθηκε, μόνο για εκείνους οι οποίοι θα μπορούσαν να αποδεχθούν μια τέτοια οδό. Αλλά η οδός αυτή ήταν μια γνήσια Χριστιανική οδός πνευματικότητας που θεσπίστηκε από τον Κύριό μας. Στον πρώτο Χριστιανισμό ακόμα και οι ιερείς και οι Επίσκοποι δεν ήταν υποχρεωτικό να είναι άγαμοι. Αυτό ήταν θέμα της ελεύθερης εκλογής τους. Αργότερα η Εκκλησία το θεώρησε φρόνιμο να απαιτεί αγαμία από τους Επισκόπους. Αλλά στον Ανατολικό Χριστιανισμό η αγαμία δεν θεωρήθηκε ποτέ ως προϋπόθεση για να γίνει κάποιος ιερέας. Η εκλογή του έγγαμου ή του άγαμου βίου έπρεπε να γίνει πριν από τη χειροτονία. Αν ένας νυμφευόταν πριν από τη χειροτονία, τότε του ζητούσαν να παραμείνει (και μετά τη χειροτονία) έγγαμος, μολονότι η αρχαία Εκκλησία έκανε εξαιρέσεις σ' αυτόν τον κανόνα. Αν ένας άγαμος εχειροτονείτο, τότε ήταν υποχρεωμένος να παραμείνει άγαμος. Η Εκκλησία της Ρώμης, όχι η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία, επεξέτεινε την

απαίτηση της αγαμίας σ' όλους τους ιερείς και δυσκολεύθηκε στην προσπάθειά της να την επιβάλει διαμέσου των αιώνων. Δεν μπορεί κανείς ποτέ να επιβάλει μορφές πνευματικότητας πάνω σ' ένα πρόσωπο και να περιμένει ένα πνευματικά καρποφόρο αποτέλεσμα. Οι λόγοι του Κυρίου μας αντηχούν με σοφία σ' εκείνους που δίνεται, σ' εκείνους που μπορούν να ζήσουν με αυτήν τη μορφή πνευματικότητας.

ΠΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ

Η πτώχεια δεν είναι η κατάληξη αλλά η αφετηρία της μοναστικής και ασκητικής ζωής στον πρώιμο Χριστιανισμό. Αυτή ήταν ένα προηγούμενο που καθιερώθηκε από τον άγ. Αντώνιο, μια καινούρια αντίληψη και κίνηση που ποτέ πριν δεν υπήρξε στη Χριστιανική σκέψη; Και πάλι είναι ο Κύριός μας που καθιέρωσε την πνευματική αξία της πτώχειας. Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (19:21) ο Κύριός μας επιτάσσει τον πλούσιο που ισχυρίστηκε ότι τήρησε όλες τις εντολές: «Ει θέλεις τέλειος είναι, υπάγε, πώλησόν σου τα υπάρχοντα και δος τοις πτωχοίς, και έξις θησαυρόν εν ουρανοίς, και δεύρο ακολουθεί μοι. Δεν ήταν ο αγ. Αντώνιος που έκανε την αρχή. Μάλλον ο άγ. Αντώνιος ήταν που άκουσε το λόγο του Κυρίου μας και τον εφήρμοσε, που έπραξε τον λόγον του Κυρίου. Ήταν ο Χριστός, ο Θεάνθρωπος, που θέσπισε το ιδεώδες της τελειότητας, που μας έδωσε την εντολή να γίνουμε τέλειοι (Ματθαίος 5:48), που θέσπισε το ιδεώδες της πτώχειας ως αφετηρία για μια ορισμένη μορφή πνευματικής ζωής. Αλλού στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (13:44) ο Χριστός διατυπώνει μια παρόμοια σκέψη, όταν ισχυρίζεται ότι πουλά κανείς τα πάντα για να αγοράσει τη βασιλεία των ουρανών: «ομοία εστίν η βασιλεία των ουρανών θησαυρώ κεκρυμμένω εν τω αγρώ, ον εύρων άνθρωπος έκρυψεν, και από της χαράς αυτού υπάγει και πωλεί πάντα όσα έχει και αγοράζει τον αγρόν εκείνον».

Όλος ο Χριστιανισμός εξαίρει την ταπείνωση. Επομένως δεν θα ήταν έκπληξη αν η μοναστική και ασκητική πνευματικότητα εστιάζεται στην ταπείνωση. Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (18:4) ο Κύριός μας διακηρύσσει ότι όστις ουν ταπεινώσει εαυτόν ως το παιδίον τούτο, ούτος εστίν ο μείζων εν τη βασιλεία των ουρανών. Αλλού (23:12) ο Κύριός μας λέγει ότι όστις δε υψώσει εαυτόν ταπεινωθήσεται, και όστις ταπεινώσει εαυτόν υψωθήσεται». Ο τονισμός της ταπείνωσης μπορεί να φαίνεται ότι είναι ολοφάνερος. Πίσω του, όμως, βρίσκεται μια πραγματικότητα της φύσης του Θεού την οποία λίγοι προσέχουν. Στην Ενσάρκωση δυο πολύ βασικά στοιχεία κάθε πνευματικότητας φαίνονται καθαρά η αγάπη και η ταπείνωση του Θεού. Η ιδέα ότι η ταπείνωση έχει τις ρίζες της στον Θεό μπορεί να εκπλήσσει. Η ταπείνωση του Θεού δεν μπορεί, φυσικά, να θεωρηθεί με την ίδια έννοια όπως η ασκητική ταπείνωση, ή οποιαδήποτε μορφή ταπείνωσης. Εν τούτοις, οι ανθρώπινες

μορφές ταπείνωσης απορρέουν από αυτήν τη φύση του Θεού, όπως ακριβώς η εντολή της αγάπης έχει τη ρίζα της στην αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους. Ο Θεός είναι ταπεινός, γιατί ακριβώς όντας Θεός, επιθυμεί, θέλει να είναι σε κοινωνία με όλα, και όλα είναι κατώτερα του Θεού. Αυτό έχει μεγάλη θεολογική σημασία, γιατί φανερώνει την αξία όλων των δημιουργημάτων, μια αξία ηθελημένη από τον Θεό. Υπάρχει, μάλιστα, εδώ κάτι ανάλογο με τους αγίους που αγαπούσαν τα ζώα και τα λουλούδια. Και από αυτήν την ιδέα, μια ιδέα που απορρέει φυσικά από την Ενσάρκωση και κένωση του Υιού του Θεού, μπορεί κανείς να δει καθαρά την πραγματική Θεϊκή αρχή να λειτουργεί στη διδασκαλία του Χριστού για τους άλλους. Σ' αυτήν την ιδέα της κάθετης πνευματικότητας* προϋποτίθεται το να νοιάζεσαι για τους άλλους. Και κατά την ανάβαση κάποιου προς τον Θεό —που αποστρέφεται ο Nygren**— ο συνάνθρωπός του πρέπει να περιλαμβάνεται μέσα στις διαστάσεις της πνευματικότητας.

Μέσα από την Ενσάρκωση όλες οι μορφές της ανθρώπινης υπάρξεως καθαγιάζονται. Μέσα από την Ενσάρκωση γίνονται γνωστές και η αγάπη και η ταπείνωση του Θεού. Και ο άνθρωπος πρέπει να αγαπά τον Θεό και τους συνανθρώπους του, γιατί η αγάπη περιέχει απόλυτη θετική αξία, μια αξία που προέρχεται από το γεγονός ότι η αγάπη είναι η ίδια η φύση του Θεού. Και ο άνθρωπος πρέπει να ζήσει την εμπειρία της ταπείνωσης, να συγκινηθεί από την ταπείνωση, ακριβώς γιατί η ταπείνωση ανήκει επίσης στον Θεό και γι' αυτό η αξία της προέρχεται από τον Θεό. Αλλά το να γεμίσεις εσωτερικά με αγάπη και ταπείνωση δεν είναι εύκολο. Αυτό απαιτεί όχι μόνο αναγνώριση του γεγονότος ότι ο Θεός είναι αγάπη και ότι η ταπείνωση είναι Θεϊκή. Απαιτεί μάλλον την πλήρη κάθαρση της εσωτερικής μας φύσης από τον Θεό. Και αυτός είναι ο αγώνας, ο πνευματικός πόλεμος που πρέπει να αναληφθεί για να μπει κανείς και να μείνει μέσα στην πραγματικότητα της αγάπης και της ταπείνωσης. Η οδός του μοναχισμού και του ασκητισμού είναι μια γνήσια οδός, μια οδός που καθορίστηκε επίσης από τον Κύριό μας.

Σημειώσεις

* Κάθετη πνευματικότητα: Είναι η πνευματική σχέση και αναφορά του ανθρώπου προς τον Θεό. (Σ. τ. Μ.).

** Προτεστάντης (Σ. τ. Κ. Ι.).

Πηγή: oodegr.co